

СПЕЦИФИЧНОСТИ И ПРОБЛЕМИ УПОТРЕБЕ СНАГА АРТИЉЕРИЈСКО-РАКЕТНЕ ПОДРШКЕ У БОРБЕНИМ ОПЕРАЦИЈАМА

Зоран Кнежевић и Раде Славковић
Универзитет одбране у Београду, Војна академија

Ново оперативно окружење намеће потребу за доградњом наука одбране у области припреме и извођења борбених операција. Значајан садржај борбених дејстава представљају артиљеријско-ракетна дејства као ватрена подршка снагама које учествују у борбеним операцијама ради остваривања жељеног крајњег стања.

Стални захтеви за рационалним и економичним ангажовањем снага артиљеријско-ракетне подршке током борбених операција, указују на ограничене количине расположивих људских и материјалних потенцијала. Такође, непрекидни су захтеви за снажном и ефикасном ватреном подршком, као значајном претпоставком за успешно вођење борбених операција. Како ускладити и задовољити потребе за артиљеријско-ракетном подршком у постојећим условима, фундаментално је питање које се решава у процесу оперативног планирања за ангажовање снага.

Теоријске поставке и искуства о употреби снага артиљеријско-ракетне подршке у борбеним операцијама указују на проблеме које је неопходно сагледавати у поступку ангажовања снага. У овом раду биће разрађене специфичности и проблеми припреме снага артиљеријско-ракетне подршке, специфичности организовања и груписања артиљеријско-ракетних јединица и специфичности и проблеми током извршавања задатака у савременим борбеним операцијама.

Кључне речи: *артиљеријско-ракетна подршка, борбена операција, артиљерија*

Увод

Некада је одлучивање за ангажовање снага у борбеним операцијама представљало право појединаца или уског круга људи. Током времена, а посебно у савременим условима вођења оружане борбе, број субјеката који учествују у одлучивању се повећава, што је и природно, јер су се повећале снаге које се ангажују у оружаног борби, због чега је процес одлучивања постао све сложенији.

Руковођење и командовање у савременим условима вођења оружане борбе, захтева и савремен приступ процесу одлучивања: одлуке се морају доносити у што

краћем времену, правовремено; све је већа потреба примене савремене технике, техничких средстава и информационих система; повећавају се захтеви оперативности планирања борбених дејстава, шире одговорности субјеката и слично.

Процес одлучивања захтева ангажовање свих предвиђених учесника у њему. С обзиром да је сваки организован рад заснован на подели радних обавеза, конституисан је одговарајући систем веза и односа међу људима, па се процес одлучивања може посматрати и као друштвени однос – однос међу људима. Проблематика односа међу људима није карактеристична само за процес одлучивања, већ и за руковођење јединицама и војском у целини, што у њеном садашњем преображају (трансформацији) има посебан значај.

У процесу одлучивања основни проблем који се намеће је у адекватном ангажовању снага. Правовремено донета одлука у којој су утврђене ангажоване снаге представља прву битну претпоставку успеха у борбеним дејствима. Сасвим природно, у савременим условима вођења операција у којем је поступак ангажовања ванредно сложен, намеће се читав спектар практичних проблема који захтевају одговарајућу стручност и добру организованост. Због тога, проблем ангажовања снага артиљеријско-ракетне подршке представља и општи проблем и проблем у процесу одлучивања у којем избор начина ангажовања снага представља основу његовог решавања.

Проблеми ангажовања снага артиљеријско-ракетне подршке, општег значаја, према критеријуму начина испољавања, могу се условно груписати у проблеме испуњавања захтева савремених операција, стручне, организационе природе, људске и оперативно-техничке проблеме.

Специфичности и проблеми у испуњавању захтева савремених операција

У разјашњавању ове групе проблема нужно се намеће питање: који су то захтеви савременог рата који се непосредно одражавају на избор начина ангажовања снага артиљеријско-ракетне подршке у процесу одлучивања? Одговор на ово питање требало би тражити у следећем:

– Савремене операције захтевају правовременост доношења одлуке у којој је јасно опредељен начин ангажовања снага артиљеријско-ракетне подршке. Тежња је, дакле, да се добије у времену. Победу ће остварити онај командант који за „пола корака“ буде брже доносио одлуке од непријатеља.

– Оперативност одлучивања и акциона брзина рада специјалистичког штабног официра за ватрену подршку (у даљем *специјалисте артиљерије*), мора бити стварно врхунска али и тачна. Може се запазити да овај захтев имплицира тежњу у борби за временом, међутим, не повећавати оперативност, значило би повећавати остале захтеве на рачун оперативности.

– Све је већа потреба да се одлука заснива на аргументованом предвиђању развоја догађаја. Овакво предвиђање захтева и велико знање учесника у одлучивању. Доносилац одлука мора да предвиђа будуће стање и догађања у ближој и да-

љој будућности чиме се смањује изненађење током операције. Предвиђање није и не представља „пророчанство“, јер се мора заснивати на правим аргументима и на тачним информацијама.

– Планирање дејстава артиљерије неопходно је што више поједноставити и рационализовати. У ту сврху могуће је користити разноврсна савремена техничка средства (рачунаре, беспилотне летелице,...). У функцију коришћења ових техничких средстава потребно је додатно стручно оспособљавање специјалисте артиљерије у командама.

– Никада се као у овом времену није тако оштро постављало питање коришћења информација. У току одлучивања потребни су далеко прецизнији подаци о непријатељевим објектима, локацији његових људских и материјалних ресурса и стању јединица, и то правовремено, с обзиром на могућности брзих промена на бојишту. У складу са тим, прилив разноврсних информација неопходно је што пре и потпуно узимати у обзир при доношењу одлуке, а посебно у току планирања дејства артиљерије.

– Економично коришћење снага артиљеријско-ракетне подршке стална је потреба. Одлуку треба донети правовремено али уз рационално ангажовање људских и материјалних ресурса, у складу са постављеним циљем.

Постоји још низ захтева савремених операција који се мање или више одражавају на избор адекватног модела снага артиљеријско-ракетне подршке у процесу доношења одлуке. Међутим, оно што се може уочити из претходног излагања јесте да савремени приступ процесу одлучивања произилази из савремених услова вођења оружане борбе. Осим тога, динамика будућих борбених операција претпоставља потребу да се сви проблеми требају решавати у континуитету. Ни један проблем у процесу доношења одлука не може се, и не сме, посматрати изоловано већ свеобухватно узимајући у обзир све објективне околности и чињенице. Такође, ови проблеми, од свих учесника процеса одлучивања, захтевају одговорнији однос према свом делу послова и обавеза као и непрекидно праћење и изучавање савремених достигнућа у систему командовања и руковођења.

Проблеми припреме снага артиљеријско-ракетне подршке

Припрема артиљеријско-ракетних јединица обухвата планске и организоване мере и активности команди и јединица, којима се стварају оптимални услови за извршавање задатака артиљеријско-ракетне подршке у борбеним операцијама.

Припреме трају непрекидно. Непосредне припреме отпочињу одмах по пријему припремних наређења, интензивирају се након пријема задатка, а одређене активности настављају се и у току извођења операције. На обим, садржај и трајање припрема утичу степен познавања ситуације, попуњеност јединица људством и наоружањем и могућност ослањања на капацитете територије.

Припреме се могу организовати и изводити у различитим условима, што ће битно опредељивати њихов садржај, циљ, начин извођења и друге карактеристике.

Припреме су потпуније и лакше када се изводе пре отпочињања борбених операција, када се располаже са више времена и података о непријатељу и када је претходно примљено припремно наређење. Расположиво време за припрему и организовање дејства артиљеријско-ракетних јединица најчешће је кратко, а послови сложени и обимни, те се морају решавати брзо, рационално, потпуно и правовремено, при чему се потчињеним командама и јединицама треба обезбедити време потребно за њихове припреме.

Припрема снага артиљеријско-ракетне подршке за операцију изводе се пре извођења операције и у току ње и обухвата: рад команде на праћењу и процени ситуације; планирање операције; организовање снага; попуну потребним ресурсима; обука за извршење операције; оперативни развој снага.¹

1) Праћење ситуације и анализа прикупљених података у директној су вези са предвиђањем развоја догађаја. Уколико се не спроводе непрекидно и у континуитету, јединица се излаже опасности у смислу изненађења и доводи се у питање извршење задатака. Резултати праћења ситуације користе се у процесу доношења одлуке, њене разраде и у току извођења операције.

Један од основних проблема у припремању одлуке јесте стручна оспособљеност. Доносиоци одлуке треба да буду стручни у доношењу одлуке и њеном преношењу на извршиоце, а извршиоци су обавезни да познају струку како би у поступку реализације одлуке могли потпуније да остваре постављени циљ. Поред тога, неопходна је и способност организације извршења задатака, при чему се јавља широк спектар организационих проблема. Због тога проблем ангажовања снага артиљеријско-ракетне подршке представља и општи проблем (на вишем нивоу командовања) и проблем у поступку одлучивања у којем избор начина ангажовања снага представља основу његовог решавања.

2) Планирање операције је нужан предуслов организованих припрема и извођења борбених операција. Њиме се на основу наређења команданта конкретизују активности артиљеријско-ракетних јединица, усклађују дејства по простору и времену, прати ток реализације задатака и ствара основ за усмеравање активности у реализацији постављеног циља. Планирање дејства артиљеријско-ракетних јединица представља интегрални део планирања борбене операције, која почиње плански за ону страну која оствари оперативну или стратегијску иницијативу. Основни проблем планирања је, што се у току извођења операције почетни план све више мења и прилагођава конкретном развоју ситуације. Те промене се не одвијају саме по себи, већ се требају непрекидним корекцијама претходног плана усмеравати и контролисати. Посебан проблем планирања дејства снага артиљеријско-ракетне подршке представља велико време кашњења у одлучивању за ватрено дејство.

3) Организовање снага подразумева усклађивање и спровођење мера и поступака обезбеђења борбених дејстава по циљу, месту и времену. Специјалиста арти-

¹ Свака војна операција се планира, припрема и изводи уз сталну процену успешности. У начелу, операције Војске Србије (у даљем ВС) имају следеће фазе: припрему, извођење и стабилизацију и дезангажовање. Свака од фаза, у зависности од сложености оперативног окружења, може бити подељена на етапе са јасно дефинисаним условима – ефектима за излаз из једне етапе и улазак у другу. *Доктрина операција Војске Србије*, ГШ ВС, Ј-3.0, Београд, 2012, стр. 32.

љерије са специјалистичким штабним официрима родова и служби, зависно од услова, треба остварити координацију кроз: међусобно познавање борбених задатака и распореда елемената борбеног распореда, усаглашавање и координацију мера и поступака команди и јединица у припреми, организацији и у току извођења борбених дејстава по етапама, одређивањем јединствених параметара, оријентира, граница зона сигурности и друго. Проблем настаје када се овај елеменат припреме непотпуно сагледа, што може довести до дезорганизације, па и наношења губитака сопственим снагама, што је неприхватљиво и непримерено свим нивоима командовања.

4) Попуна људским и материјалним ресурсима обавља се током припрема операције и њеног извођења ради обезбеђења одрживости снага и обезбеђења довољних снага за њено извођење. Попуна људским ресурсима реализује се обученим и опремљеним људством, а обухвата решавање статусних питања, информисање људства, предузимање мера за одржавање и јачање морала, психолошку припрему и бригу о члановима породице. Попуна материјалним ресурсима обавља се ради обезбеђења исправним наоружањем и војном опремом.

5) Обука је кључна функција у припреми снага за извршење операције. Изводи се у складу са тежишним задацима мисије, дефинисаним циклусима обучавања, који обезбеђују одређене степене обучености у складу са оперативним окружењем за достизање потребних оперативних способности. Снаге се кроз циклус обучавања генеришу у складу са нивоом потребних и исказаних оперативних способности. Обука команди и јединица за борбене операције биће условљена конкретном ситуацијом, а зависиће првенствено од оперативно-тактичког положаја и стања у којем се налазе и да ли су учествовале у борбеним дејствима или не.

Да би припреме биле што успешније потребно је предузети низ мера: увежбавање команди свих нивоа у поступцима при реализацији сваке фазе операције; увежбавање и борбено оспособљавање за реализацију појединих радњи и поступака за које команда процени да постоји потреба; организација и припрема за обезбеђење борбених дејстава; попуна јединица и стварање услова за попуна губитака у току операције, материјално-техничке припреме; припреме и уређење рејона елемената борбеног распореда; морално-психолошке припреме; безбедносне припреме.

Основни предуслов за успешну реализацију постављеног задатка јесте познавање обавеза и структуре делатности. У том смислу неопходно је своја знања и знања потчињених плански и организовано пренети на непосредне извршиоце.

6) Оперативни развој снага је процес којим се снаге за операцију правовремено доводе у повољан положај за извршавање додељене мисије. Остварује се писањем снага у простору и образовањем борбеног распореда у складу са Планом употребе или донетом одлуком, а завршава се када све јединице поседују додељене рејоне. С обзиром да артиљерија задатке не извршава самостално, већ у садејству са другим јединицама, координација активности треба бити на високом нивоу.

Специфичности организовања и груписања артиљеријско-ракетних јединица

За успешно функционисање команди посебан значај има организовање рада потчињених органа, ради потпунијег искоришћавања њихових способности, као и оптимално коришћење савремених техничких средстава, полазећи од конкретних околности у којима се доноси одлука. Сада се оправдано поставља питање: *Који су то проблеми организационе природе у поступку изналажења оптималног модела употребе снага артиљеријско-ракетне подршке у борбеној операцији?*

Одговор се може дедуковати из претходног излагања. Дакле, реч је о постојећој организацијско-формацијској структури команди, надлежностима специјалисте артиљерије, потреби брзог прикупљања и обраде података, потреби брзог реаговања на настале промене кроз издавање накнадних и корективних задатака снагама артиљеријско-ракетне подршке у борбеним операцијама.

Кадровски проблеми

Доносилац одлуке потребно је да познаје не само процес одлучивања већ и све остале активности које су значајне за реализацију постављеног циља. Потчињени ће често тражити да им се објашњавају и сугеришу решења појединих проблема у пракси. Свакако да су претпостављени дужни да им пруже одговарајућу помоћ. Међутим, поставља се питање како ће они одговарати својој обавези ако нису довољно стручно оспособљени. Процес доношења одлуке и стручност доносиоца (и свих учесника) повезани су и непрекидни. Због тога доносилац одлуке треба непрекидно пратити достигнућа и новине у командовању и руковођењу сагласно области деловања и функционалној надлежности.

Стручност у процесу одлучивања предуслов је за успешно командовање и руковођење. У пракси се пак дешавају случајеви који указују на несугласност између стручности и способности за руковођење, јер стручност сама по себи није довољна за успешно руковођење процесом одлучивања. Неко може бити добар познавалац процеса одлучивања али не и добар руководилац (командант, специјалиста). То значи, да руководилац треба бити у стању да решава разноврсне проблеме организацијске природе, проблеме у испуњавању захтева савремених операција, чиме се уклањају могуће препреке које отежавају процес доношења и реализовања одлуке.

Опште је познато да се стручност у обављању послова из оквира формацијске надлежности и дужности стиче кроз одговарајуће школовање и стручно усавршавање. Сасвим природно, из овог контекста се не може запоставити и самообразовање које је у роду артиљерија, због своје изузетне сложености, и те како присутно. Због тога се на свим нивоима команди, од специјалисте артиљерије тражи стално и континуирано стручно оспособљавање, одговарајући степен стручне спреме, односно завршено адекватно стручно усавршавање.

Оперативно-технички проблеми

Ова група проблема представља производ дугорочног стагнирања техничког развоја артиљерије у свим њеним сегментима. Посебно се ово односи на ресурсе артиљерије у ВС. Рат је та артиљеријска оруђа поделио на више државних ентитета, разредио или послао у старо гвожђе. Од укупног броја оруђа, преко 30% оруђа су на граници техничке функционалности, утрошена је новија муниција а основна пројектилска маса је на технолошком нивоу из 60-тих година, највећи део средстава за командовање артиљеријом и управљање њеном ватром је дотрајао и застарео. Логистичка подршка артиљерије за подршку је, ипак, најнеприлагођенија компонента у целокупној оперативно-техничкој проблематици. Оруђа и опрема су произведена највећим делом у отцепљеним републикама. Да би се производња усвојила потребна су огромна финансијска средства.

Како би целовитије сагледали оперативно-техничке проблеме, неопходно је сагледати захтеве развоја савремене артиљеријско-ракетне подршке. То су: Скраћивање времена реаговања артиљерије; Повећање тачности гађања; Ефикасније коришћење оруђног и муницијског подсистема; Квалитетније садејство унутар и ван артиљерије; Бржи приступ команди информацијама; Савремена средства телекомуникације; Скраћивање времена дејства; Смањивање утрошка муниције; Побољшавање заштите од непријатељског дејства; Једновремено дејство по већем броју циљева; Избегавање коректуре; Ефикасније дејство по покретним циљевима.

У остваривању наведених захтева неопходно је решити већи број проблема који се најпотпуније могу сагледати кроз: оперативну ефикасност артиљеријско-ракетне подршке; рационални учинак; покретљивост и брзину реаговања артиљерије у борби.

а) Под оперативном ефикасношћу артиљеријско-ракетне подршке подразумева се способност артиљерије да својом ватром и ракетним ударима по најважнијим циљевима постигне непосредне учинке који су одлучујући по ток и исход операције. Облици испољавања те способности могу бити посредни и непосредни. Посредни се огледају у постепеном кумулирању тактичких ефеката ватре који након извесног времена и успешних ватри добијају карактер оперативног учинка. Непосредни, како је то већ дефинисано, указују на директне оперативне учинке дејством по артиљеријским и ракетним јединицама, командним местима, телекомуникационим центрима, објектима инфраструктуре итд. Само испољавање непосредних оперативних учинака, делује одвраћајуће, јер се непријатељу не допушта некажњено спровођење сопствених оперативних замисли.

б) Проблем рационалног учинка артиљеријско-ракетне подршке делом произилази из оперативне ефикасности (ватрене моћи) а делом из покретљивости и брзине реаговања артиљерије. Учинак артиљеријско-ракетне подршке углавном се заснива на постојећој структури рода артиљерије која је прилагођена ефикасној ватри. За ефикасну ватру неопходан је велики број оруђа уз пројектилску масу. То је контрапродуктивно и често неизводљиво у савременим условима. Циљеви су све покретљивији, дисперзиранији, а и све отпорнији. На такав начин се увећава потребан број муниције до економске неиздржљивости. Све велике силе настоје осавремењивати артиљерију у правцу изналажења оптималног модела – мање цеви, више ефекта.

в) Под покретљивошћу артиљерије обично се подразумева само способност да брзо напушта поседнуте положаје, савлађује простор до нових положаја и право-времене припреме за ватрено дејство. Ово је, свакако, битна страна покретљивости, којом се успешно решавају проблеми припреме, премештања и посудања нових ватрених положаја. Међутим, тиме се не исказује потпуна покретљивост артиљерије.

Да би артиљерија била у могућности да прати брзопокретна дејства, посебно оклопних јединица, потребно је да се време припреме артиљерије за дејство сведе на најмању могућу меру. Савремени захтеви иду за тим да се ово време потпуно елиминише и да артиљеријске јединице одмах по завршетку развоја буду способне за отварање ватре. То се постиже увођењем савремених система за копнену навигацију који обезбеђују готово тренутно одређивање позиције командно-оклопних транспортера на ватреним положајима и осматрачницама и преорјентисањем са кабловских и радиорелејних спојних комуникација на радио-комуникације, без обзира на све слабости радио комуникација.

г) Под брзином реаговања артиљерије у борби се подразумева временски интервал који је неопходан за откривање циља, пренос и обраду података, одлучивање и почетак дејства по циљу. У суштини брзина реаговања је значајан показатељ функционисања артиљеријско-ракетних јединица за подршку. Посебно утиче на ефекат неутралисања артиљеријских циљева, утрошак муниције и на отпорност елемената борбеног распореда артиљеријско-ракетних јединица за подршку. Смањивањем времена, односно повећањем брзине реаговања, повећава се вероватноћа проналажења, гађања и неутралисања артиљеријских циљева уз истовремено повећање отпорности сопствених артиљеријских и ракетних јединица за подршку.

Груписање артиљеријско-ракетних јединица

Артиљеријско-ракетне јединице се групишу ради стварања најповољнијег квалитативног и бројног односа у ватреној подршци борбене операције, лакшег командовања, логистичке подршке, управљања и руковања ватром. Груписање треба бити усаглашено са потребама и укупним ватреним могућностима артиљеријско-ракетних јединица, према одобреној количини муниције, за све време борбене операције.

Проблеми у избору варијанте ангажовања снага

Избор оптималне варијанте ангажовања снага артиљеријско-ракетне подршке у борбеној операцији представља завршну етапу у утврђивању модела ангажовања снага. Логичка структура у изналажењу оптималне варијанте обухвата: дефинисање крајње жељеног стања; прикупљање, анализу и обраду података (информација) о чиниоцима операције; идентификовање, квантификовање и вредновање битних (актуелних) чинилаца снага непријатеља; идентификовање, квантификовање и

вредновање битних (актуелних) чинилаца сопствених снага; идентификовање, квантификовање и вредновање чиниоца услова извођења борбене операције; избор аналогних метода оптимизације и утврђивање и проверу модела ангажовања снага артиљеријско-ракетне подршке у пракси.²

Конкретан модел ангажовања снага артиљеријско-ракетне подршке захтева конкретне услове (квантитативну вредност актуелних чинилаца) и потпуно познавање могућности и технике примене одабране методе оптимизације.

Варијанте образовања артиљеријско-ракетних група

У Војсци Србије постоји једна мешовита артиљеријска бригада (у даљем мабр) чија је употреба у надлежности команданта КоВ, а као зону одговорности има територију целе државе.

У складу са мисијом и задацима мабр, могуће је образовање једне до три артиљеријске и једне ракетне групе и ангажовање мабр по варијантама. Варијанте образовања артиљеријских и ракетних група се могу видети у команди мабр а због специфичности таквог податка, овде се нећемо бавити варијантама употребе мабр.

У складу са одлуком команданта КоВ, поједини дивизиони се могу придавати бригадама КоВ (привременим саставима) ради образовања артиљеријских група и реализације појединих задатака. Начелно, мешовити ракетни артиљеријски дивизион (у даљем мрад) се најчешће налази у улози стратегијске резерве, а придају се дивизиони топова или топ-хаубица.

Употреба и дејство јединица мабр огледало би се пре свега у отварању дивизионих ватри или ватри артиљеријских група, а веома ретко бригадних ватри.

Специфичности и проблеми извршавања задатака артиљеријско-ракетне подршке

Проблеми извођења артиљеријско-ракетне подршке припадају групи практичних проблема, те стога, заслужују посебну пажњу њиховог теоријског уобличавања. Представљају логичан наставак проблема планирања употребе снага и њихове припреме за пружање ватрене подршке у извођењу борбене операције.

Проблеми извођења артиљеријско-ракетне подршке

Извођење артиљеријско-ракетне подршке представља ватрено дејство артиљерије по непријатељевим снагама ради подршке дејстава сопствених снага у току извођења борбене операције.

² Котуровић, Д.: *Груписање и употреба АРЈ у операцијама*, ЦВШ ВЈ, Београд, 1989, стр. 53.

Независно од чињенице да ли се ради о операцијама оперативног или тактичког нивоа, нападним или одбрамбеним, улога артиљерије у остваривању постављених циљева условљена је обимом тј. врстом и бројношћу задатака, које извршава у различитим фазама операције. Анализом борбеног распореда непријатеља и начина његовог груписања може се закључити да је око две трећине циљева распоређено у тактичкој дубини и да се налазе у границама успешног домета артиљерије за подршку. То значи да је улога артиљерије веома значајна и то у свим фазама операције. Ту чињеницу треба узимати у обзир када се разматра проблем груписања артиљерије и одређивања места и улоге у оперативном борбеном распореду подржаване јединице.

Учешће у ватреној подршци у оквиру које се артиљеријско-ракетна подршка издваја као посебан саставни елеменат, један је од најсложенијих задатака у операцији. Проблем планирања артиљеријско-ракетне подршке изражен је не само у почетној фази извођења операције, него и током извођења. Артиљеријско-ракетна подршка се изводи кроз артиљеријску припрему и артиљеријску подршку.

Један од проблема ватрене припреме је дужина њеног трајања. У савременим борбеним дејствима, ватрена, а у оквиру ње и артиљеријско-ракетна припрема изводе се све док се не неутралишу сви откривени циљеви и док се борбени распоред непријатеља не наруши толико да копнене снаге могу извршити постављени задатак са максималним ефектима, а минималним губицима. Такав начин дејства условљен је довољношћу материјалних ресурса и циљем који се жели постићи.

Да би се скратило време артиљеријско-ракетне припреме, истовремено ојачао интензитет ватреног дејства, могу се за извођење артиљеријско-ракетне припреме ангажовати и артиљеријске групе из другог ешелона. Међутим, ово се у начелу избегава јер постоји проблем утрошка муниције који је посебно изражен у току планирања ватри и дејства артиљерије.

Један од посебно изражених проблема артиљерије у артиљеријској подршци представљају противдејства или противартиљеријско-ракетна дејства по системима артиљеријско-ракетних јединица непријатеља распоређених на даљинама већим од 30 километара за оперативни ниво а 60 километара за стратегијски ниво. Ограниченим дометом и спорашћу у брзини реаговања, због релативно застарелих система оруђа, артиљеријско-ракетне јединице доведене су у инфериоран положај са могућношћу трпљења већих губитака.

Проблеми маневра снага артиљеријско-ракетне подршке

Маневар артиљерије је синхронизовано, целисходно усклађено и организовано кретање артиљеријско-ракетних јединица у току извођења борбених операција, при чему се реализују мере, радње и поступци са циљем да се артиљеријске јединице правовремено доведу у такав борбени положај да ефикасно, брзо и тачно остварују ватрена дејства по снагама непријатеља, наносећи му губитке, а да при томе имају што мање сопствених губитака у људским и материјалним ресурсима, стварајући на тај начин услове за извршење борбеног задатка. Артиљеријско-ракетне јединице маневар врше покретом и ватром.

Маневар покретом остварује се премештањем по дубини или прегруписавањем са једног правца дејства на други, ако то борбена ситуација захтева. Премештање се врши ради обезбеђења непрекидне ватрене подршке за све време извођења операције, као и ради спречавања губитака сопствених снага. Врши се плански, по елементима борбеног распореда, по деловима и по одобрењу претпостављеног, али уз услов да величина скока износи $1/2$ до $2/3$ домета, како би се остварио континуитет артиљеријско-ракетне подршке.

Премештање, као маневар, може се посматрати кроз следеће карактеристике: чешће премештање треба да врше артиљеријско-ракетне јединице које немају довољан домет; након сваке остварене ватре потребно је преместити ватрени део артиљеријско-ракетних јединца, по принципу артиљеријских група вишецевних бацача ракета; време реаговања наших артиљеријско-ракетних јединица, након извршеног премештања, 10–15 пута је већа него код савремених армија. Са сваком променом ватреног положаја, наше артиљеријско-ракетне јединице све податке прикупљају и изнова израчунавају, што није у складу са подацима о циљу, које непријатељ добија у „реалном времену“;³ спорост у брзини премештања; осетљивост на дејство артиљеријско-ракетних јединица непријатеља у току напуштања ватреног положаја и поседања резервног или наредних ватрених положаја; осетљивост на дејство непријатеља из ваздушног простора; отежана логистичка подршка и потреба за делимичним осамостаљивањем у снабдевању муницијом; отежано одржавање телекомуникације; обавеза сталног маскирања покрета и потреба заштите од стране сопствених АРЈ ПВД.

Највећа вредност артиљеријско-ракетних јединица, поред велике ватрене моћи, је могућност извођења маневра ватром-путањама. Артиљеријско-ракетне јединице без померања елемената борбеног распореда, могу преносити ватрено дејство са једног циља на други, у релативно кратком временском периоду.

У оба случаја маневар представља критичну радњу у којој су артиљеријско-ракетне јединице осетљиве на дејство непријатеља.

Изражена превласт непријатеља у ваздушном простору и могућност дистанционих дејстава у многоме усложњавају и отежавају извођење маневра. Савремена средства за извиђање из ваздушног простора у могућности су да открију сваки организован покрет колоне, па и појединачних моторних возила. У таквим условима намеће се потреба да артиљеријско-ракетне јединице маневар изводе по деловима-дивизионима, а уколико борбена ситуација налаже, треба дозволити могућност и по батеријама.

Проблеми у току извршавања задатака

Ова група проблема углавном припада групи практичних проблема. Но, несумњиво и овакви проблеми заслужују посебну пажњу њиховог теоријског уобличавања. Представљају логичан наставак општих проблема и проблема у поступку одлу-

³ Бранковић, И.: *Проблеми артиљеријске подршке стратегијских и оперативних састава*, ЦВШ ВЈ, ШНО, 1995, стр. 21.

чивања и реализације задатака артиљеријско-ракетне подршке у борбеним операцијама. Условно су подељени у две подгрупе који се највећим делом испољавају у практичној активности извршавања задатака снага артиљеријско-ракетне подршке. Ова група проблема се може сагледати кроз проблеме у праћењу реализације задатака и усмеравање активности снага артиљеријско-ракетне подршке.

Проблеми у праћењу реализације задатака

Праћење реализације задатака представља основни проблем команданта и специјалисте артиљерије у динамици извођења борбене операције.

Досадашња искуства из употребе снага артиљеријско-ракетне подршке указују да проблеми, углавном, произилазе из организације система командовања и контроле извршавања задатака.

С обзиром да се задаци извршавају у свим фазама операције, праћење реализације неопходно је остваривати у поступку припреме борбених дејстава и у току извршавања ватрених задатака. У мирнодопским условима, условима извођења вежби и условима провере оперативне способности са потчињеним артиљеријским јединицама, праћење реализације извршавања задатака не представља посебан проблем. Проблеми се јављају у борбеним условима, када се задаци извршавају у реалном времену. Реализацију извршавања задатака могуће је пратити непосредно, физичким присуством у јединицама артиљеријско-ракетне подршке и посредно, путем извештаја и вођењем борбених докумената у команди. Искуства показују да су присутни бројни проблеми које намеће стварност операције: организација и могућности функционисања телекомуникација, сарадња унутар оперативног органа, пријем извештаја и преношење оперативних наређења, реаговање команди и специјалисте артиљерије на брзе промене ситуације, доношење почетних и корективних наређења и други проблеми који су производ објективних могућности снага артиљеријско-ракетне подршке.

Усмеравање активности снага артиљеријско-ракетне подршке

Усмеравање активности снага артиљеријско-ракетне подршке је активност команде и специјалисте артиљерије, која логички следи из праћења тока реализације задатака у операцији.

Активност снага артиљеријско-ракетне подршке се усмерава у свим фазама операције, непосредно и посредно. Командант у операцији, активност снага артиљеријско-ракетне подршке остварује непосредно или преко специјалисте артиљерије.

Непосредан начин усмеравања активности снага артиљеријско-ракетне подршке, специјалиста артиљерије остварује у складу са надлежностима и овлашћењима које на њега пренесе командант. Командант најчешће усмерава активност издавањем припремних и оперативних наређења.

Када усмеравање активности снага командант остварује преко специјалисте артиљерије, у процесу планирања борбених операција, активност снага се усмерава прихватајући или коригујући предлог о ангажовању артиљерије и прилога који специјалиста артиљерије припрема уз оперативно наређење.

У доношењу почетних, односно накнадних оперативних наређења, објективно сагледавање ситуације има темељни значај јер, управо, сагледавањем објективних околности смањују се утицаји субјективизма и обрнуто, несагледавањем објективних околности субјективизам се у одлучивању повећава. Но и поред тога, субјективни утицаји, нарочито доносиоца одлука, још увек су неизбежни и посебно значајни. Командант и специјалиста артиљерије имају и своје циљеве, жеље, мотиве, околности, што може утицати на квалитет оперативног наређења (одлуке), без обзира у којој мери остали учесници у томе дају свој допринос.

Како се испољавају субјективни утицаји и на крају како избећи субјективизам, питања су од изузетне важности за употребу снага артиљеријско-ракетне подршке. Најчешће се субјективни утицаји могу испољавати као: жеље да се постигне дефинисани циљ или изврши задатак; самопоуздање које може допринети да се прецене сопствене могућности, а потцене потребе и обрнуто у недостатку самопоуздања; уверење у потпуни успех а супротно томе резервисаност у тај успех. Сви ти утицаји последица су различитости људског карактера. Негативности субјективног утицаја могуће је делимично умањити вредновањем битних чинилаца који опредељују избор оптималног модела. За изналажење вредности неопходне су поуздане информације о објективним околностима. Такође неопходно је нагласити, да без обзира на све што се предузима, субјективни утицаји се не могу у потпуности елиминисати, па стога ни начин употребе снага артиљеријско-ракетне подршке у борбеној операцији није могуће потпуно објективизовати.

Закључак

Савремене борбене операције све више добијају специфичну димензију, коју карактерише примена различитих система наоружања на бази високе технологије, велике ватрене моћи и ефикасности. Наука и технологија и њихова примена, пресудно утичу на вођење борбених операција и физиономију борбених дејстава. Битно је промењен однос чиниоца операције. Све више у стратегијама и доктринама западних земаља доминира материјални ресурс и у одређеним условима може бити преовлађујући, иако је људски ресурс и даље основни и незаменљив.

Оперативни борбени распоред задржао је своје основне елементе за извођење борбене операције, али је промењен однос у смислу јачине и задатака по месту, времену и начину извршавања. Повећан је захтев према артиљеријско-ракетној ватреној подршци.

У извођењу борбених операција, артиљеријско-ракетна подршка представља основну снагу ватреног система. Планира се и изводи тако да обезбеди снажно и ефикасно учешће артиљерије на правцима ангажовања главних снага.

Припреме снага артиљеријско-ракетне подршке детаљно организовати и изводити пре отпочињања борбених операција, када се располаже са више времена и

података о непријатељу. Расположиво време за припрему и организовање дејства артиљеријско-ракетних јединица најчешће је кратко, а послови сложени и обимни, те се морају решавати брзо, рационално, потпуно и правовремено, при чему се потчињеним командама и јединицама треба обезбедити време потребно за њихове припреме.

Планирање дејства артиљеријско-ракетних јединица интегрални је део планирања сваке борбене операције. Артиљеријско-ракетне јединице на оперативном нивоу по својој структури, дometу, организацији и функционисању система командовања нису у могућности да се адекватно упореде са технички и организационо супериорнијим артиљеријско-ракетним јединицама савремених оружаних снага, посебно када се ради о оружаним снагама економских развијених земаља. У оваквом односу, у поступку употребе снага артиљеријско-ракетне подршке у борбеним операцијама, намеће се низ проблема који се могу груписати по више основа. Због тога је потребно у границама економских могућности земље, извршити доградњу, реструктурирање и усавршавање организације, усавршавање средстава ратне технике и система командовања и руковођења.

Литература

1. *Борбено правило артиљерије*, ГШ ЈНА – УА, Београд, 1982.
2. Бранковић, И.: *Проблеми артиљеријске подршке стратегијских и оперативних састава*, семинарски рад, ЦВШ ВЈ, ШНО, 1995.
3. *Војни лексикон*, ВИЗ, Београд, 1981.
4. Грче, М.: *Артиљеријска подршка стратегијске групације у одбрамбеној операцији*, дипломски рад у ШНО, Београд, 1995.
5. *Доктрина Војске Србије*, Београд, 2011.
6. *Доктрина операција Војске Србије*, Београд, 2012.
7. *Доктрина Копнене војске*, Београд, 2012.
8. Ђуровић, М. и др.: *Руковођење и командовање*, ВИЗ, Београд, 1983.
9. Јовановић, Б.: *Увод у теорију војног руковођења*, ВИЗ, Београд, 1984.
10. Кнежевић, З.: *Утицај аутоматизације прикупљања, преноса и обраде података на брзину отварања ватре артиљерије*, Београд, 2001.
11. Ковач, М.: *Метод одређивања ефикасности дејства артиљеријских и ракетних јединица за подршку*, докторска дисертација ЦВШ ВЈ, Београд, 1997.
12. Котуровић, Д.: *Груписање и употреба АРЈ у операцијама војишта*, 1989.
13. Милетић, М.: *Неки проблеми управљања ватром артиљерије*, Војни Гласник бр. 6, ВИЗ, Београд, 1991.
14. *Упутство за оперативно планирање и рад команди у Војсци Србије*, привремено, ГШ ВС, Београд, 2008.